

Mandenkan mabɛnko mafɔ, kan lasigi kenɛ:
(ACALAN, 14 - 16 / 7 / 2010, Bamako, Mali)

Kɔlɔsi: N'a Bɔra Mandenkan jɛkulu ka misali dilenw na, nin sɛbɛn kuuru bɛɛ sɛbɛnnen don ni MAKDAS ka sɛbɛncogo taabolo ye.

Dantigɛ:—

Mandenkan sɛbɛncogo mabɛnni lasigi kenɛ lankolon damantan dan tɛ nin ye!
Mandenkan jɛkulu ye o "donma-kunbɛn" minnu Wɛrɛndɛ, o b'o Sɛmɛntiya farankan 'kɔnɔ, k'u dafabali To yɛrɛ. Mandenkan jɛkulu in ye a tɔnden yamaruyalenw ni kan kanubaaw 'ko ye.

#####

- 19-75: Zerar GALTCYE ka hakililajira mandenkan sɛbɛncogo numan 'ko la "Etudes Maliennes", n° 12, njɛ 1-58);
- 17 - 21 / 7 / 1978 (Lamɛ, Nizɛr), dɔnko-tigiw ka sɛbɛn labɛnnen ka Lɛsin Farafinna kanw sɛbɛnni n'u mabɛnni ma;
- 8 - 14 / 11 / 1979 (CELTHO, Liamɛ, Nizɛr), mandenkan mabɛnni lasigi, kanha-kɛ-ko sabatili 'kùn kan
- 6 - 22 / 06 / 1981 (Bamako, Mali), MAPE ka nɔwaan-kanbɛn dannatigɛ-sɛbɛn (Mandenkan ni Fulakan ka nɛsigi-wale);
- 3 - 9 / 06 / 1982 (Wagadugu, Hotiwɔlta), Kanbɛnni baara dannatigɛ ka Lɛsin mandenkan ni fulakan fɛɛrɛ-dɔnjɛw sigili 'sèn kan ma
- 24 - 28 / 8 / 1983 (Bamako, Mali) Lɔwaan-kanbɛn forobasigi, mandenkan mabɛnni 'kun kan;
- 3 / 2002 (Abijan, Kodiacari), mandenkan sɛbɛnni mabɛnni lasigi 'kùn kan;
- 2003 (Abijan, Kodiacari), mandenkan sɛbɛncogo mabɛnnen;

#####

Kɔlɔsi:

1. Kalan-kunda tlɛnɛnya b'a Wajibiya ka bamanankanmɛnnaw ka jinini baara Kofɔ fàrankan 'kɔnɔ, o min nafa ka bon yɛrɛ, n'o ye " Bamanankan mabɛn" ye , a bɔra 1974 sà̀n , ani "Bamanankan sɛbɛncogo minɛbolo" , o dira Mandenkan jɛkulu ma, ACALAN ka kanko lasigi in sèn fɛ, 'hakili-jakabo la; o sɛbɛn in de Tɛgɛsɔnyara ten...

An bɛ na o sɛbɛn in kun-kun n'a njɛrɛ²n di 'ko la, an ka kan sɛbɛncogo kolomayɔɔ kan,

Mandenkan jèkulu y'o min Kε bolo-kɔfε-fεn ye; an bε na taabolo daluma da Jira o kan.

2. Mabenni lasigi in daminε, ACALAN jεkun ye nin yamaruyaw di Mandankan, Fulakan ni Hawusakan jèkuluw ma:

- Kan jèkulu kele-kelen bεε ka kan ka baara Kε a ka kan na. Mandenkan jèkulu dun Dεsεra o la k'i Balan an marabaa kɔrɔ ka kan na.
- Ka mandenkan bolofora kelen-kelen bεε sεbεncogo Sεgεsεgε, k'an wasa Don bεnkan kɔrɔw la; minnu ma Jεnεbɔ, ka 'jε Jini olu la.

Wa an Tiger'a kan, Mandenkan jèkulu y'o yamaruyaw de Tereke dugu ma k'i ta Kε donni kolon sira mineni ye; kan sεbεncogo taabolo kuraw hakililaw n'u jinini baaraw, kɔ Donn'olu ma fasay, sango kanhakε-ko min ye mandenkan sεbεncogo kolomayɔrɔ ye, o Kεra gwansan kolon fililen ye.

Mandenkan jèkulu ka sεben dajiralen sεgεsεgεli an fε, dakun saba don: mankandenw (minnu b'a Kunbɔ ani minnu t'a Kunbɔ) lahala, kanhakε-ko n'a marafali wajibi, ani dajεw fàra-faraliko.

1. Mankandenw sigiliko

An ye nanzarala kandɔn Dɔn ni laada sɔfilen ye, ka mankanko ni mabennanko karatukaratu Kε ka kan kɔjε Jεnεbɔ, k'a taalan kεrεnkεrεnnen sabaɓilen dɔw Senbɔ: misali la, fransekani tε kanhakεma ye, kasɔrɔ wɔytnamkan taaboloba ye kanjε-kelenma ye ni kanhakε 7 ye; wa mandenkan taaboloba ye dajεw dorokoli ye ani kanhakε 4. Mankanko ni mabennanko miirina tε dɔ wεrε ye kan jεjini-minεn gwansan kɔ min n'a nafa don; nk'a tε Bεn a ka kan masina mankanden lakika Sɔsɔ. Mandenkan jèkulu Fε k'i pasa Ja nin fusamanciyawale in de kan:

- Ka Jεn ni gb, pk, v ni x donni ye mandenkan sigini na, k'i Bàn petu [j] la, k'o taamafyεn ka Kε s ye; kasɔrɔ o j in hake ka ca z ta ye bamanankan na (a' ye Bɔ MAKDAS ka dajε-sεben na); sɔn Kεra z dun ma; gb, pk, v ni x dun, nin ji tε bamanankan bolofara ji la.

N'a y'a Sɔrɔ de ko v ni x bε julakan, maninkakan ni mandinkakan dɔla kelen na ka bamanankan Majε, anw fε u tali ye ko juman ye, sabu a mago b'an ye ka Da dajε sure ni tɔgo yelekew sεbεncogo-ko kan, i n'a Fɔ: Valeri, furru; O kùn kelen in kosɔn, j tun ka kan ka To an bolo 'kɔrɔ.

Kùn kelen ji tε gb ni pk farali la sigini kan, sabu u sεbenni sabaɓilen don g, b, k, p fε kaban, olu bε sigini na minke.

- Jεnawoloma min ye ka mandeankan Fara-fara nink'a Dansigi nin misaliw 'kɔnɔ tan: jlk (jula-kan): mobili juman, mdk (mandinkankan): moo fula, bmk (bamanankan): den caman, furru, kasɔrɔ a bε Ziirinda ko "fɔcogo caman, sεbεncogo kelen" nin misali ninnu na:

moo , mɔgɔ, mɔɔ, maa ;

bilenman, blenman, wulenman;

jiigibagato, jubaato;
nkoni, goni;
i, ile ,ite;
e, ele,;
ne, nne nte;
duuru, looru;
anw, annugu;
aw, alugu;
olu, ulu, olugu; etc,

ka dalaminε-kala Kε ko ka daɲε-kɔrɔko sɛbɛnni Kε taabolo ye sɛbɛnko bɛɛ la, o tɛ kalantanko dan ye. I Ko nin koɲε walebaaw na Se ka daɲε ni foto milyɔn yirikaɲ Λɛnɛbɔ o kan na !... O ye k'i ma foy Faamu kan yiriwali kùntaa-fan sababa la. Min kɔni bɛ Bɛn, o ye de, n'i bɛ Se, ka daɲε kɔrɔ daɲε-gafe Labɛn; nafa b'o la yeɛ.

-
Min ye maa nɔna sinsinen ta fàn ye (u bɛ fɛ k'o min Tintin an 'kùn), fo ka kandɔn hakilisonya sisi Fyɛ.

Nin saɲaɲwaan ninnu ɲɛtaa-kun b'a To faamuya bɛ Sɔrɔ u bi minɛbolo la, ni bamanankan ta Foorila ka mandinkakan To:

Dakun 1	Dakun 2	Dakun 3	Dakun 4	Sɛbɛncogo
ntele	nte	nne	ne	<u>ne</u>
ele	e			<u>e</u>
annugu	annu	an-u		<u>anw</u>
alugu / olugu	alu / olu	olu		<u>olu</u>

Kɔlɔsi : Ko fla dɔla kelen don: a bɛ Sɔrɔ [t] Fyɛra ka Kε [n] ye dakun 3 la, wali [t] Binna dakun 4 na. Anw hakili la dakun 4 "ne" de sabatilen don, sabu samaniko ni flaninko ʃi ma Kε. O bɛ Bɛn bamanankan ma jaati; taalen ɲε o na Kε manikakan ni mandinkakan taabolo ye...

Balannako tɛ ni nin sawura ninnu Baɲena ka Da fyɛli, binni, ni mayɛlɛmani wale kan

mɔgɔ ----- mɔɔ ----- maa ;
 fila / fula ----- fla ;
 tiɲε ----- ciɲε ----- cyɛn;
 fiyɛ ----- fyɛ;
 sonya ----- ʃwɛn;
 kɔgɔ ----- kwaa;
 baga ----- bwaa;

djɛ ----- jiyɛn ----- jyɛn; etc.

2. Kanhakeko

O kanhake-ko Sebɛwalawalal bamanankan na, nink'a Bamu fransekan na kabini 1974 sà̀n ("Bamanankan mabɛn", "Un aspect du génie de la langue bambara"). Cogoya saba don ka Bɛn kanhake dakunba fla ma.

Cogoya fɔ̀ɔ: dajɛ kanhake

Kɔ̀ɔsili la, kanhake dakunw bilisalen bɛ Kɛ kadaw jyɛn kan bɛɛ dajɛw 'kɔ̀ɔ. O n'a ta bɛɛ, kan masina tɛ Mine kanhake ma ye fo ni kanjɛ kanhake danfara bɛ kɔ̀ɔko danfara Baɲɛ dajɛko siratigɛ la, hal'a ka Dàn o ma. Nansɔ̀ɔ o wale tɛ fransekan 'kùn kan; nk'o ye wystnamkan, bamanankan soninke n'a jɔ̀waannaw taabolo lakika ye.

An bɛ dajɛ kanhake Mine gɛrɛgɛrɛ ma, mabɛn ni ko wɛrɛ ʃi makama sèn tɛ min na. Sabu la, an bɛ n'a Jira ko faranfasilen ni faranfasibali ani dorokoli bɛ dajɛ bɛrɛma-kanhake Yɛlɛma. O dajɛ bɛrɛma-kanhake taabolo Flɛ:

- Kanhake yɛlɛnnen kadaw:

ko, kalo, wara, buru, suruku, jogo, jɛgɛ, bili, ...	= Tɔ̀ɔw
n, ne, an, i, e, aw,...	= Nɔ̀naw
kelen, naani, duuru, wɔ̀ɔɔ, tan, seegin,...	= Jatɛlanw
jini, kari, kuma, sogolon, sumusumu,...	= Walew
bɛ, tɛ, ma, mana, ka, man....	= Walelanw
kura, belebele, fitinin, kalankalannen...	= Mankutulanw
wɛrɛ, dɔ̀, ʃi, gwansan....	= Dantigɛlanw
joona, cɔ̀y, fasay, dɛrɛ,...	= Kɛrɛnkɛrɛnnanw

- Kanhake jiginnen kadaw

bu, dugu, misi, kɔ̀ɔ, sunsun, jɔ̀ɔkɔ̀, jɛbɛrɛ ...	= Tɔ̀ɔw
a, u, o, nin, jumɛn...	= Nɔ̀naw
fla, kɔ̀ɔntɔ̀n, dɛbɛ, kɛmɛ,...	= Jatɛlanw
sama, saalo, kalan, siri, bugubugu...	= Walew
tun, kana ...	= Walelanw
jan, surun, kegun ...	= Mankutulanw
fɛ, kan, la / ra / na, ma, ye	= Blankɔ̀w
jumɛn, joli....	= Dantigɛlanw
kɔ̀ni, yɛrɛ, de,...	= Kɛrɛnkɛrɛnnanw

- Kanhake bilisalen

kunun, sisan, halibi, kelen (kerenkerennan), sango, ...

- Kanhake sinamaw

ba / ba, fini / fini, woro / woro, sara / sara.... = Tɔgɔw

dan / dan, kunun / kunun, falen / falen , tu / tu... = Walew

aa / aa, e / e, ee / ee, ... = Kabanw

Jatemiɛ kuuru b'a Sɛmentiya ko sugu fla fɔlɔ daɲɛw hake ye damantan ye kasɔɔ kanhake bilisalen daɲɛw tɛ bɛɛɛ ʒi ye; an ye kanhake sinama 978 Sɔɔ MAKDAS ka daɲɛ-gafe 'kɔɔɔ.

Kɔlɔsi: An ma cogo kerenkerennan min ɲwaan ye maa ʒi fɛ, o ye nɔɔɔɔnaw bɛɛɛma-kanhake yɛlɛnɛn ye: -ba, -len / -en, -li / -ni, nin, -ma, -man, -nan, -ntan, -ya....

O ʒɔɔ la, a Fɔra ko MAPE ka daɲɛ-sɛbɛn min ka Minɛ 'fitinsyeelen ye, o ka kanhake-ko tɔ-k'a-ʒɛ Dara kɛnɛ kan, a m'o ʒɔɔ Matarafa minkɛ

Cogoya flanan: mabɛn kanhake-ko

Mandenkan na, faranfasilen ni faranfasibli kanhakew bɛ Boli matɔgɔw de kan: faranfasilen kanhake suulilen don, nka faranfasibali kanhake banbannen don.

An ka MAPE ka sɛbɛn kɔfɔlɛn in kanhake-ko dafalen Matarafa, (ka faranfasilen kanhake taamaʒɛn bɛɛ Sigi ninka daɲɛ faranfasilenw Kɔɔɔci) nin misali ninu na:

Misaliw

Cɛ' má na // Cɛ má na

Káratɔ' magó' sara // Káratɔ' ní kunkó má bán

Blakojúgu' ní' kó t'á ye // Magwancí' má siri fadén ná

Sánkanso' ʒɔbáa' mán cá // A má ʒɔbáa' ɲini án ká só' la

Sɛbɛncogo taabolo fla kelen don 'misali ye farankan 'kɔɔɔ:.

Cogoya sabanan: dorokolenko

Mandenkan na, daɲɛkulu dɔw bɛ Fɔ k'u Fɛɛɛɛɛɛ; kulu wɛɛɛw fana fɔlɛn don k'u Tusun kanhake-ko siratige la; an K'olu ma dorokolenw. An k'olu cogoya Fɛɛɛɛɛɛ.

An bɛ Fɔlɔ ka daɲɛ kelenna-kanhake Jira, ka Tla ka dorokolen kanhake bilisanaami Sɛmentiya; daɲɛ kɔɔɔcilenw ye minnu kanhake yɛlɛmana; ka faranfasilen ni faranfasibli fana jate Minɛ.

Misaliw:

kulu 1: mìsì, kùn, kóló, jèni, -ná

kulu 2: dàa, kólón, cì

kulu 3: flén, kólón, cì

kulu 4: dùgù, tlá, mà, bàrò

kulu 5: dén, màrà, só, kùn, tìgì, dá -ñ- kàn, sigì, dón

Faranfasibali

Faranfasilen

kulu 1

mìsikún

mìsikûn

mìsikúnkóló

mìsikúnkólô

mìsikùnkòlòjéní

mìsikùnkòlòjênî

mìsikùnkòlòjèniná

mìsikùnkòlòjèninâ

kulu 2 ni kulu 3

dàakòlòncí = wale (bisikilen)

Ntanya (a kùn tɛ)

flénkólóncí = wale (bisikilen)

Ntanya (a kùn tɛ)

kulu 4

dùgùutlá

dùgùtlâ

dùgùtlámá

dùgùtlámâ

dùgùtlàmàbárá

dùgùtlàmàbárô

kulu 5

dénmára

dénmárâ

dénmárásó

dénmárásô

dénmárásókúntígí

dénmárásókúntígî

dénmárásókúntígídáñkán

dénmárásókúntígídáñkân

dénmárásókúntígídáñkánsígí

dénmárásókúntígídáñkánsígî

dénmárásókúntígídáñkánsígídón

dénmárásókúntígídáñkánsígídôn

.....

O misaliya in tɛ foy ye dorokollenw bilisajanaami damantan 'jɛ kɔrɔ; kamasɔrɔ daɲɛ sugu n'a ɲɛci sugu bɛɛ sèn bɛ a ko la.

Cogoya kɛɛɛnkɛɛɛnɛnɛn:

Dorokolenko bɛ matɔɔ ni mankutú jɛlen 'kùn kan; nk'a Kɛra 'laada ye bɛɛ fɛ ka mankutú Sɛbɛn a 'dan na, k'a Mabɔ matɔɔ la, sɛbɛnɛn janya kana Kɛ burututu ye.

Misali:

Karisa ye dalifini kura saɗawuli danɔɓɔn numanba San.

Mankutu naani be nin kulu dorokolen in 'kɔnɔ, u beɛ kanhake yeɓennon don.

Kanhake dakun in bamunen b'a to an ka Dankaniya ko nin y'a sàñ 43 ye kalanni nɔɓɔya jate ma Minɛ fyen kan seɓencogo la!...

Bamanankan bilama seɓennen be cogo min na, a kalanni ka gɛɓɛn, mun na?

An k'a jate Minɛ ko kalanni sabatili be seɓennen jɛnɔ faamuya telin de 'bolo. An ye doroli sorobaɗaami min Jira ka Tɛmɛ, o b'a Dankɛnemaya ko bamanankan tusunnen don ni seɓennen jɛnɔ sorobaɗaami bisigi ba wuu ye ka Tɛmɛ fransekan kan pinw. O faaya sosolen in fana ye kanhake bilisalen tu fin de ye!... Wa dajɛ sugu caman (tɔɓɔ, wale, mankutulan) seɓencogo beɛ kelen kasɔɔ u kanhake tɛ kelen ye.

Kan baara kùntaala janya b'a To maa be mɔ kalanni na, siga t'o la; an ma ɓine foyɔɔ jɔyɔɔ fana ko kalanni na, o n'a ta beɛ, dajɛw cɛla kanhake flanflan caya ye degunba ye kalanni na. O tuma, dorokolen dajɛw fɛɛfɛɛɛli ani faranfasilen ni faranfasibali danfarali ye wajibi ye walasa kalanni be Nɔɓɔya, n'a ma Ke ni balan ye seɓencogo ma. An hakili la an Sera k'o de Latigɛ. **Bo farankan na.**

Seɓennen foyɔ, sango a jɛbla tɛ flanflan Bali nin ko sugu la: seɓennen, kanhake ni fɔcogo 'kùn kan. Mun de ko don nin misali ninnu 'kɔnɔ?

Misaliw:

1) Denmisɛnya min tle tɛ kɔɔta fo ka to ka jigi wurubata (Seɓen na tɔmɔnen)

[jigi = (wale ? tɔɓɔ)] [wurubata = (wale ? kabalan] (Seɓen na tɔmɔnen)

2) K'u bè laban k'u concoli sogo fin tɔ kan k'a boso, hun !

[hun = (hùn ? hún)] [kabalan sugu jumɛn?] (Seɓen na tɔmɔnen)

3) Fanta tlalen finiko la yɔɔ min, a y'i kanbo sotigi ma k'u ka taa.

[finiko, sotigi : (kanhake sinamaw flanflan)]

4) - Don nin na san ye cyɛnni ke kɔɔkɔɔ tɛ !

San ka cyɛnni in kɛra don jumɛn yeɛ ?

- N ma sɔɔ k'a nadon don .

[nin, nadon (faranfasilen ? faranfasibali)] [Fɔcogo danfara kanhakeko la]

Kalanni kecogo cɛɓi ni beɛema fɔta gasi sigili ye wajibi ye ka ɓɛsin seɓenwale sugu beɛ ma.

Yanni Mandenkan jɛkulu ka kanhakeko sisi Fye mandenkan seɓenni magwanciw jɛ na, a ka donmaya tun ka kan Ke sabu numan ye, a ka kanhakeko ɓɛfo koɗuman nink'a Waleya ni fura jɛ ken ye. A ka donko n'a ka kiseya de tun ka kan k'o wale Sɔn ji ka Sagon

fen bee kan!... Nk'a b'i Ko haminako werew b'a ma.

3. Dajew fara-farali:

Mandenkan jèkulu ka dajew fara-farali sariya kuuru Fɛ nin ye, a ka "donko-tigi"-dannatige ye min da Jira.

#####

• Ninnu be Kelen-kelenseben (A) :

(1) - Kan dajɛ-jɛɛɛ damadamaw ;

(2) - Mankutulan minnu ni -man nɔɔɔnna don tɔɔɔjɛɛɛ 'kɔɔɔ, ani dajɛ-jɛɛɛ minnu ni -nin, -len kɔɔɔɔnaw don;

misaliw :

muso finman

gese wulenman

tiga barabaranin

malo wusulen.

(3) - Jatelanw (dannitaw ni nɔkan-dataw) ; misaliw :

mdk : moo fula "deux personnes"

jlk : kuma filanan

(4)- Lininkalanw ; misaliw: jlk : mobili juman ? Yiri joli ?

(5) - Faranfasibali mankutulanw;

misaliw: bmk :

Den caman b'a bolo

Muso dɔ bɔ ra yan sisan.

(6) - Lagali kefenw ; misali, mnk : nne ye ile le fe

(7) - Ni tugufen ; misali: Madu ni Fanta nana

(8) - Walejɛɛɛ kɔɔɔ walelanw;

misaliw:

Musa ka jan

Musolu bada na

(9) - Blankɔw wali blankɔkulu; misaliw: Ali be taga kungo ra.

(10) - Kerɛnkɛɛnnanw;

misaliw:

a tagara sisan

a k'i bori biribiri.

(11) - Mankutulanw, kerɛnkerɛnnanw, jatelanw flanin dafalenw;

misaliw:

u ka bon bon

a tagara sisan sisan

a ke dɔnin dɔnin

u nana kelen kelen

Janto : Ni flaninma tɔ-k'a-jɛ don, tugulan be K'a la;

misaliw: na-naani ; du-duuru ; ככככ

- Ninnu be Seben ka Nɔɔ (B):

- Nɔɔnnaw

- Dajɛ dorokolenw, u dajɛw Kera sugu o sugu ye.

T + T : misaliw : sagamuso

T+ W : misaliw: denwolo

T+ BI+T : misaliw: jilafen

T+ M. : misaliw: dajɛ, farafin, ככככככ

T+ (Kerɛnkerɛnnan)+ W : misaliw: ... ?

- Blankɔkuluw: ...afe "devant", kɔfe "derrière", ...ana "en face de", kunna "au-dessus de", kanma "à cause de", senfe "en même temps", ...

- Laadala-sèbèncogo dɔw:

damadɔ "un certain nombre", dɔwɛɛ "uoron autre", kabini "depuis, depuis que", kamasכככ "car", kasכככ "puis", kojugu "trop", kokura "de nouveau", ko...uman "bien", kosebe "beaucoup", minkɛ "après que", nasכככ "peut être", sebekכככ "très bien".

- Tùgulan be Ke ka ninnu Fàra jwaan kan (C):

- Flaninma tɔ-k'a-jɛw; misaliw: na-naani ; du-duuru.

- Dajɛ-kafo minnu tɛ dorokolen ye (ko beɛ kelen-kelen n'a beɛma-kanhake don) ; misaliw: tu-filenin " petit sifflet de la forêt = espèce de moineau", baba-kerɛkelen " celui de l'océan (qui marche) sur un côté = crabe"

- Dajɛ flanin minnu be caya wali seginkanni Kofɔ; misaliw:

kuru-kuru "boutons ", tɔni-tɔni " gouter", ...aman-...aman " ordures". Kɔlɔsi

Ni bolomadali Tora sɔrɔlen ma, a kùn tɛ:

- k'a Fɔ nɔrɔnnaw bɛ Nɔrɔ;
- ka dɛnni Kofɔ;
- ka nin daɲɛ-kulu ninnu Fara tan kasɔrɔ dorokolenw don:

la-n-kan-na	lakanna
fɔ-ka-bɛn	fɔkabɛn
don-n-kɔnɔ	donkɔnɔ;
ta-ka-yuguyugu	takayuguyugu
don-ka-filɛ	donkafilɛ
ta-ka-pɛrɛn	takapɛrɛn
.....

(O tɛ yɛrɛsɔsɔ dan ye ka Ƙɛsin dorokolenko ma)

- Ka danfara Don [Naani naani ni na-naani] sɛbɛncogo la

Ayiwa kùn jumɛn kɛlɛn bɛ nin sariya ɲamanton na? A dan ye dɔrɔn ka sɛbɛnyɔrɔ kɛlɛn sariya Di,
ani tɔgulan bɛ Ƙɛ minnu na. O ye dakun fɔlɔ (A) bɛɛ dajilɛn ye.

An ka daɲɛ tusulenw ka cogoya Maflɛ sisan, minnu tɛ dorokolenw ye:

(1) Matɔgɔw

sa kunun; nkɛlɛn so ; fali da; suruku ɲɛɲɛn; banin kɔnɔ; bo jara; ɛɛ kurulɛn;
ba bugunin; ..

(2) Cogoya kɛrɛnkɛrɛnnen (kumasan kɛlɛn matɔgɔ ye)

dugutigi y'an weele ;
n ka sira tɛ ko la ;
kuma na n k'i fɔ....

Cogoya (1) la, daɲɛ dibilɛnw ye faranfasilɛn ye, mabɛn danfara ɲi tɛ sɛbɛnnen
kɔrɔcilɛnw ni ninnu ɛɛ; (olu daɲɛ dibilɛnw fana faranfasilɛn don):

saga sen; **muso** furuce; **so** dugumana; **ɲɛɲɛ** jiranni:...

O tuma o kuluw sɛbɛnkun ɲi tɛ ni tɔgulan ye, ka dalaminɛ-kala Ƙɛ ko hakilimakɔrɔ
fɛnw don. O na Ƙɛ fili dakɛln ye ka Ƙɔli k'a Faamu ko fɛn bɛɛ bɛ Se ka Minɛ hakilimakɔrɔ
ma: (daɲɛ gwanan, daɲɛ dorokolen, fɔta, hali kumasan). Ƙɔrɔko tɛ Se ka Minɛ sɛbɛncogo 'sarati

ye.

Min ye cogoya (2) ta fàn ye, walasa an kana Porokoto k'u Minε 'kumasen ye, an hakili la a be Bεn k'u Kε damako ye, k'u Σεβεν tan:

dugutigi-y'an-weele;

n-ka-sira-tε-ko-la;

kuma-na-n-k'i-fɔ

An ka walekulu (3) fana Mafle (wale dibilen don); cogoya fla b'a la:

(31) Matɔgɔ faranfasibali ni wale jɛlen

Kan sɔsɔ; dala jini; kunma bɔ; kunna da; jan to; jaka bɔ; kɔla fɔ...

An hakili la o ye bamanankan bolofara beε taabolo ye; wa o kulu be dorokoli minε 'kɔnɔ, k'a sabu Kε faranfasibali kanhakeε banbannen ye.

(32) Matɔgɔ faranfasilen ni wale jɛlen

bolo ko; jε sigi; da minε; da bɔ; da bla; dala minε; kɔrɔ tige...

Nin fɔta ninnu kanhakeko tε minebolo kelen na bamanankan bolofaraw ni fɔco danfaraw fε

U fɔcogo be Minε wal'u tε Minε 'dorokolen ye.

Nin fɔta (32) seβencogo sariya nɔgɔya kosɔn, an ka lajini ye k'u Σεβεν ka Nɔrɔ, sabu kalanni fɔnkɔ gεleya tε kalannaw cε:

(31): **Kansɔsɔ; dalajini; kunmabɔ; kunnada; janto; jakabɔ; kɔlafɔ...**

(32): **boloko; jεsigi; daminε; dabɔ; dabra; dalaminε; kɔrɔtige....**

An ka nin hakiliila taabolo fla Saɗa ka Jεsin blankɔ ni blankɔ-kulu minebolo ma: Mandenkan jεkulu n'a mantonw **hakilila (A)** an'anw **hakilila (B)**, n'an ka kecogo, n'o ye:

- ka kanhakeε jiginnen taamafyεn Kε a daɗε kanjε fɔlɔ kan;
- Ka dεnna (') Sigi matɔgɔ faranfasibali daminε na;
- ka Wale siginiden fɔlɔ Kε kunbaba ye, ka flanflan jilasa a ni daɗε sugu wεε cε, i n'a Fɔ tɔgɔ, mankutulan, ...;
- Daɗε dorokolen man kan ka Tεmε daɗε 2 kan ni tɔgulan (-) ma Kε a la.

Nin misali ninnu na, wale kɔrɔciken don, a kɔdafa jεɗɛnen don, ka blankɔ Dibi.

Hakilila (A)

- Blankow n'u ka kuluw:

fɛ; kan; la // ra , rɔ, na, nɛ; ma; ye // di (maninkakan); sanfɛ,
duguma; kɔɔ; kɔ; kɔfɛ; ɲɛ; ɲɛfɛ; kɛrɛfɛ; kun; kunna; kanma;...

Hakilila (B)

- Blankow:

fɛ; kan; la // ra , rɔ, na, nɛ; ma; ye // di (maninkakan).

Kɔɔsi: Blanko ye danɛ sugu min jɔyɔɔba ye ka wale n'a kɔdafaw cɛla Bɛn; wa
o kɔdafa bɛ Se ka Kɛ kumasen yɛɛ ye.

Blanko ntanya cogoya kɛrɛnkɛrɛnnen bɛ Se ka Ye:

Hakilila (A)

- A nana *fú'*fɛ. 1
- A nana *fú' dugutláma de* fɛ. 2
- A nana *fú dugutlama géngɛ' yɛɛ* fɛ. 3
- A nana *fú dugutláma' arabakónjo' fɛ* tíigitigi. 4
- U táara *ɲɛ'*fɛ. 5
- U táara *jísira kɛɛdanín' fɛ* jáati ! 6
- U séra *Segu* . (blanko ntanya) 7
- U séra *Segu* , *sɔɔmada jóona* fɛ. 8
- Sannikélá' yé fúgulan' don *a kun'*na. 9
- Wári fóy má sɔɔ *cɛ n'a tɛrikɛ'* kun, kábako ! (blanko ntanya) 10
- Feerekélá' kó u ká bɔ *a kuma [n' án ɲinɛna] kúma kólon'* ye. 11

Hakilila (B)

- A Nana *fú* fɛ. 1
- A Nana *fú dugutlama de* fɛ. 2
- A Nana *fú dugutlama genge yɛɛ* fɛ. 3
- A Nana *fú dugutlama arabakonjo* fɛ tigitigi. 4
- U Tara *ɲɛ* fɛ. 5
- U Tara *jísira kɛɛdanin* fɛ jaati ! 6
- U Sera *Segu* . (blanko ntanya) 7
- U Sera *Segu* , *sɔɔmada joona* fɛ. 8
- Sànnikɛla ye fugulan Don *a kùn* na. 9

- Wari foy ma Sɔrɔ *cɛ n'a terike 'kùn, 'kabako !* (blankɔ ntanya) 10
- Fèerekɛla Ko u ka Bɔ *a 'kun na [n' an ʃlinɛna] kuma kolon ye.* 11

Kɔɓsi:

- Blanɔ faamuya Kaalokaaloko ni yereɓɓɔ Dara kene kan hakilila (A) kɔɔɔ dɛɛ!

- O kaalokaalo sun Sɔrɔla nanzarala-kandɔn "kɔɓla" faamuya ʃu donnen kùn na, k'a Waleya a kùn ka an ka kan kan. ka blankɔ neɗi geregere Tunu ninka kɔɔɔ, kɔ, kɔɔ, ne, kun,.. Minɛ 'blankɔw ye.

- Kanhake ni faranfasilen taamafyen caya (43) be maa kɔɔɔna Fili hakilila (A)

la, kasɔrɔ taamafyenw hake ye 8 dɔɔɔn ye hakilila (B) la .

Hakilila (B) ka sariya kofɔlen naani be seɓennen ni kanhake flanflan caman ʃilasa, ka kalanni Nɔɔɔya.

Kùncɛl:

Mandenkan ma Surunya ka Nɔɔni kelen ye, hali ni ɲwaanfaamu dɔɔnin be Sɔrɔ a bolofara fɔɓaaw ni ɲwaan cɛ: Bamanankan ni mandinkakan cɛ faamuya cɛ ka jan Bamanankan ni julakan ta ye.

Mandenkan bolofaraw kanɓenni hakilima be Ben, a ka ɲi fana, nka Mandenkan jɛkulu ta cogoya in t'a ye: n'o don, o ye ka mandenkan fɔɓaaw beɛ Digi ka Don seɓencogo kelen da fe, ka N'a Ke kalanni sira fe faɲa jalan kan wali kan ʃidɔnbali tintinni ye an 'kun. O cogo la, o te na Ke a dan ye ka bamanankan nafa n'a dawulaba Don neɓenɔɔɔ la, o min ye mandenkan jɔɔɔɔɔba-tigi ye; o te Ben cogo ʃi la!...

A be Ben kan seɓencogo kanɓenni k'a bolofara kelen-kelen beɛ, a faamuya dakun n'a fɔcogo cɛɲi beɛ gasi Sigi seko ni dɔnko siratige la. Kanɓenni cɛɲi ka kan ka fɔcogo tɔw beɛ de Seɓen mandenkan dɔɲɛ-gafe 'kɔɔɔ, u kana Minɛ 'fili ye.

O tɛmenen 'kɔ, kanko jɔɲya n'a maafɛ-maaya ka kan ka Kele, k'an benbakan dɔɔni n'a neɲini mɔnen K'an nikan-ko ye, walasa fàsojama na Bɔ dɔɔniya seko ni dɔnko nu ma. Maa ʃi kelen te Se k'o wale Tiime ka sago an kan, n'an Sera k'an yere Karaba k'o kele Bin jyenlatige dakun beɛ la, kabila ka Kisi !...

Farankan: [ɛ ɛ]

An hakili la, wajibi don ka mandenkan sebenco kuuru Sementiya. Nin ye hakilila fla ka minɛbolo da jiralen ye o siratige la: hakilia (A) ni hakilila (B). Hakilila (A) mabennanw ni hakilila (B) dajɛ faranfasibali korocilen don a ko faamuya kosɔn.

KUNNAFONI' [Hakilila A]

Ñ bé wéele' bla Mali senɛkelaw' béɛ lájelén ma kérenkerennanya lá korisenɛnaw'. Ñ'a má ɲe Kó koriko' blala juláw' ká bólo' kan, n'án m'án bólo' dí ɲɔɔɔn ma ka ben kán kélen kan wálasa juláw' kàná án k'ú sagó' yé, sábù ó ƒɛɛɛ' bé sé ka y'ú bólo.

An ní Dawuda Kɔnate tlálen ɲɔɔɔn ná, án wúlila k'án kundá Lenci kan. O yé dugu ye mín bé Kasaro galodá la Kita marabólo' kɔnɔ. An sélen yen, án ní Tumani Jalo yé ɲɔɔɔn kúmanɔɔɔnya. O sen' ƒɛ, a yé mínnu ƒɔ olú flé: Tumani Jalo ká ƒɔ' la, a yé korisenɛ da'mine a ménna. A ká ƒɔ' la, a yé sánji 8 de ké korisenɛ' na; nka san 8 in kɔnɔ, a yé nafa cáman sɔɔ koriko' la. Fén mín yé "CMDT" feerelikó' yé, jɔɔnakobá' don ánw senɛkeláw' bólo ka dá gɛɛya cáman kan: 1 Kasɔɔ án ní "CMDT" bé báara'

ké ɲɔɔɔn ƒɛ, ní korri' sùmana, háli ñ'a má Ta, "CMDT" b'á wári sara, wa háli ñ'a tara fána, a wári' té mén ñ'a má sara. Nka julakó mána ƒɔ fén ó fén na, o té lában gɛɛyá' kɔ. Sábù, olú té foy ɲíni u ká nafá' kɔ. Ka d'á kan, í ní julá' mána ben dá' mín kan í ká fén' sɔɔkó' la, ñ'u bólo' fára, u bé sé k'é tá' bla kɔ ƒɛ ka kúra wéɛ ɲíni, sábù é tá in té táa k'u dan. O yé fén yé mín bé ánw jɔɔ kóɛɛɛ. Nka o bɛɛ ñ'a tá, ñ'a má ɲɛ feereli kɔni kɔ, Mará' k'a lájɛ k'a hákili' tó korri' sancógo n'a wári saracógo' la, aní a doniwáati'. O temnen kɔ, a k'á hákili' tó minenkó' fána ná; nɔntɛ, ñ'a kéra korri sùmani damá yé k'a wári saralí ké wáati mín mána án dyá yé, o mána ke san ó san, korisenɛ lában' bé sɔn ka dan o san ma, sábù, nafoló' sɔɔɔfɛn t'án ƒɛ yan kó senɛkelá' bé sé ka mílyɔn sɔɔ mín na san' kɔnɔ ní korri' té. O tumá', Mará' kàná sɔn ábada k'a ká senɛkeláw' tó juláw bólo. Kuncelí' àní wéelekan' ka ɲɛsin senɛkeláw' ma. Ñ bé wéele' bla ka táa Mali senɛkeláw' béɛ ma. Ñ'a má ɲɛ kó "CMDT" bé feere, án k'án bólo' dí ɲɔɔɔn ma ben' ni kelenyá' kɔnɔ. Ní "CMDT" tigi kúraw' ká táabolo' ní korlén' kera kélen yé, a ƒɔra a bánna, nka ñ'u má ké kélen yé, o kó tɔ' té maa Kɔnɔna' fili ben' kɔnɔ.

KUNNAFONI [Hakilila B]

N be weele Bla Mali sɛnɛkelaw bɛɛ lajɛlen ma 'kɛɛnɛɛnnɛnya la kɔɔrisɛnɛnaw. N'a ma Lɛ Ko kɔɔriko Blala julaw ka bolo kan, n'an m'an bolo Di jɔɔɔn ma ka Bɛn kan kelen kan walasa julaw kana an K'u sago ye, sabu o fɛɛɛ bɛ Se ka Y'u 'bolo.

An ni Dawuda Kɔnɛtɛ tlalen jɔɔɔn na, an Wulila k'an Kunda Lɛnci kan. O ye 'dugu ye min bɛ Kasaro galoda la Kita marabolo 'kɔɔnɔ. An selen yen, an ni Tumani Jalo ye jɔɔɔn Kumajɔɔɔnya. O sɛn fɛ, a ye minnu Fɔ olu Fɛ: Tumani Jalo ka fɔ la, a ye kɔɔrisɛnɛ Damine a Mɛnna. A ka fɔ la, a ye sanji 8 de Kɛ kɔɔrisɛnɛ na; nka sɛn 8 in kɔɔnɔ, a ye nafa caman Sɔɔ kɔɔriko la. Fɛn min ye "CMDT" fɛɛrelɛko ye, jɔɔnɛkoba don anw sɛnɛkelaw 'bolo ka Da gɛlɛya caman kan: 1 Kasɔɔ an ni "CMDT" bɛ baara Kɛ jɔɔɔn fɛ, ni kɔɔri Sumana, hali n'a ma Ta, "CMDT" b'a wari Sara, wa hali n'a Tara fana, a wari tɛ Mɛn n'a ma Sara. Nka julako mana Fɔ fɛn o fɛn na, o tɛ Laban gɛlɛya 'kɔ. Sabu, olu tɛ foy Lɛni u ka nafa 'kɔ. Ka D'a kan, i ni jula mana Bɛn da min kan i ka fɛn sɔɔɔko la, n'u bolo Fara, u bɛ Se k'e ta Bla 'kɔ fɛ ka kura wɛɛ Lɛni, sabu e ta in tɛ Taa k'u Dɛn. O ye 'fɛn ye min bɛ anw Jɔɔ kosɛbɛ. Nka o bɛɛ n'a 'ta, n'a ma Lɛ feereli kɔni 'kɔ, Mara k'a Lajɛ k'a hakili To kɔɔri sɛnɛkɔgo n'a wari sɛnɛkɔgo la, ani a doniwaati. O tɛmɛnɛn 'kɔ, a k'a hakili To minɛnko fana na; nɔntɛ, n'a Kɛra kɔɔri sumani dama ye k'a wari sɛnɛkɔgo Kɛ waati min mana an Dya ye, o mana Kɛ sɛn o sɛn, kɔɔrisɛnɛ laban bɛ Sɔn ka Dɛn o sɛn ma, sabu, nafolo 'sɔɔɔfɛn t'an fɛ yan ko sɛnɛkɛla bɛ Se ka milyɔn Sɔɔ min na sɛn 'kɔɔnɔ ni kɔɔri tɛ. O tuma, Mara kana Sɔn abada k'a ka sɛnɛkelaw To julaw 'bolo. Kɔncɛli ani weelekan ka Lɛsin sɛnɛkelaw ma. N be weele Bla ka Taa Mali sɛnɛkelaw bɛɛ ma. N'a ma Lɛ ko "CMDT" bɛ Feere, an k'an bolo Di jɔɔɔn ma bɛn ni kelenya 'kɔɔnɔ. Ni "CMDT" tigi kuraw ka taabolo ni kɔɔɔlɛn Kɛra kelen ye, a Fɔra a Banna, nka n'u ma Kɛ kelen ye, o ko tɔ tɛ maa Kɔnɔnafili bɛn 'kɔɔnɔ.

Jatebo (Hakilila A)

- Faranfasilen taamafyɛn hake = 59
- Kanhake yɛlɛnɛn taamafyɛn hake = 283
- Taamafyɛn kuuru hake = 342

Jatebo (Hakilila B)

- Faranfasibali taamafyɛn hake = 17
- Kan sinama kanhake jiginɛn taamafyɛn hake = 20
- Wale sugandilen hake = 56
- Taamafyɛn kuuru hake = 37

Kolosi : "Arial Unicode MS" signinibolo to-k'a-je koson, an ma Se ka o kanhake taamafyɛnw Kε, o m'a Bali u jate ka Minε.

Seben sugu fla in yeɛna ni taamafyɛnw jatebo be hakilila jɛlen di, ka Dankaniya min taabolo ka fusa nin fla la.

Bmako 2010 / 08 / 16

MAKDAS (Mali Kanko ni Danbe Se

Walebaa: Mamadu DUKURE